

به نام خدا

موضوع : تاریخچه پیدایش بورس

استاد : خانم دکتر خسروی پور

ارائه دهندگان : مهسا همتی - سید حسین رفیعی طباطبایی

آبان ۹۳- واحد الکترونیکی دانشگاه آزاد اسلامی

عناوین

● مقدمه

- چرا در بورس سرمایه گذاری کنیم؟
- مزایای سرمایه گذاری در بورس
- تاریخچه پیدایش بورس در جهان
- بورسهای معتبر دنیا
 - بورس نیویورک
 - بورس لندن
 - بورس توکیو
 - بورس نزدک
- تاریخچه پیدایش بورس در ایران
 - دوره اول
 - دوره دوم
 - دوره سوم
 - دوره چهارم

عناوین

- فرابورس
- اهداف تشکیل فرابورس
- شرکت کارگزاری بورس
- مزایای پذیرش شرکتها در فرابورس
- تفاوت فرابورس با بورس اوراق بهادار
- تاریخچه بورس کالا
- مهمترین خصوصیات بورس کالا
- انواع قراردادها در بورس کالا
- فروش کالا در بورس کالا
- خرید کالا در بورس کالا
- مزایای بورس کالا
- بورس های کالا در جهان
- بورس کالا در ایران

مقدمه

• چرا در بورس سرمایه گذاری کنیم؟

- سرمایه گذاران در هر کجا که سرمایه گذاری می کنند علاوه بر این که به دنبال کسب سود هستند، در انتخاب نوع سرمایه گذاری نیز به دنبال جایی می گردند که سود بیشتری بدهد، مورد اطمینان و قانونی باشد، هر زمان که بخواهند بتوانند از وضعیت سرمایه گذاری خود مطلع شوند، هر وقت که بخواهند بتوانند سرمایه ی خود را نقد کنند و... برخی نیز علاوه بر این، معیارهای متعددی دارند. به عنوان مثال، به دنبال سرمایه گذاری در کاری هستند که علاوه بر خودشان، جامعه نیز از آن بهره مند شود. مثلاً ایجاد اشتغال بکند و... بورس از جمله مراکزی است که جمیع این ویژگی ها را داراست. پس سرمایه گذاری در بورس نه تنها برای سرمایه گذاران و سرمایه پذیران سودمند است بلکه برای کل جامعه نیز فواید قابل توجهی دارد.

مزایای سرمایه گذاری در بورس

حال باید دید که چرا آحاد مردم درخصوص ورود به این بازار اظهار تمایل می نمایند .

نبود حد سرمایه مجاز به نحوی که هر فردی با هر میزان سرمایه امکان ورود به این بازار را خواهد داشت . به عنوان مثال در بازار سرمایه شما به راحتی می توانید با مبلغ یک میلیون ریال بخشی از سهام یک شرکت بزرگ و معتبر را خریداری نمایید . اما اگر بازار بورسی وجود نمی داشت ، به سختی می توانستید در شرایط عادی با این مبلغ حرکت اقتصادی خاصی را انجام دهید .

قابلیت نقد شوندگی بالا که موجب گردیده تا در شرایط عادی ورود و خروج شما به این بازار در کمتر از چند روز فراهم گردد . که یقینا با توسعه الکترونیکی بازار (که مقدمات آن در حال اجرا است) این مدت می تواند حتی به چند ساعت تقلیل پیدا نماید که تقریبا چنین وضعیت مشابهی به ندرت در سایر رویه های سرمایه گذاری یافت می شود .

بازده بالاتر از منابع پربازده شناخته شده در بازارهای مشابه ، بادر نظر گرفتن ریسک بهینه .

تب گسترش این بازار که به عنوان عاملی نادیدنی (همانند تب طلا در ایالات متحده)، بازار امروز ایران را فرا گرفته است و همچنان تا ظرفیت نهایی و تعادل، گام های بسیار بزرگی را در پیش رو خواهد داشت .

علی رغم عدم تنوع در بازار بورس ایران ، درعین حال منابع کسب سود در این بازار بسیار متنوع است ، به نحوی که یک سهم خریداری شده می تواند برای دارنده آن ، به طرق گوناگون سود ایجاد نماید که از آن جمله می توان به انواع افزایش سرمایه ، ما به التفات قیمت خرید با قیمت روز ، سود نقدی و ... اشاره داشت .

ظرفیت های باز موجود به نحوی که علیرغم تمام رشدهای این بازار همچنان ظرفیتهای رشد فوق العاده بکر و دست نخوردهای وجود دارد ، که سیاستهای خصوصی سازی دولت نیز بعنوان یکی از اهداف کلان اقتصادی در واقع تقویت کننده این موضوع می باشد .

تاریخچه پیدایش بورس در جهان

- واژه "بورس" از نام خانوادگی فردی به نام "واندر بورس" اخذ شده که در اوایل قرن پانزدهم در شهر بروژ در بلژیک می زیسته و صرافان شهر در مقابل خانه ی او گرد می آمدند و به داد و ستد کالا , پول و اوراق بهادار می پرداختند . نام وی بعدها به کلیه ی اماکنی اطلاق شد که محل داد و ستد پول و کالا و اسناد مالی و تجاری بوده است .
- تشکیل اولین بورس اوراق بهادار در سال ۱۴۶۰ روی داد . در این سال در شهر " آنورس " بلژیک که موقعیت تجاری قابل ملاحظه ای داشت , اولین بازار متشکل سرمایه به وجود آمده است .
- رشد بورس سهام و جا افتادن آن در عملیات تجاری و اقتصادی , با انقلاب صنعتی اروپا و شکوفایی اقتصاد تازه متحول شده آن قاره از کشاورزی به صنعتی همراه بوده است . نکته قابل توجه آنکه درست در هنگام جهش معاملات بورس و پا گرفتن آن , دولتهای اروپایی مانند آلمان , انگلیس و سوئیس , قوانین و مقرراتی ناظر بر فعالیت این نهاد وضع کردند و قبل از اینکه امنیت سرمایه گذاری به خطر افتد و موجباتی فراهم شود که صاحبان پس اندازهای کوچک , صنایع نو پای اروپا را از موهبت مشارکت خود محروم سازند , ضمانت اجرای قانونی وضع شد تا از هر گونه تقلب و تزویر و پایمال شدن حقوق صاحبان سهام , جلوگیری گردد .

اولین بورس در دنیا

- اولین بورس اوراق بهادار در دنیا در شهر آمستردام و توسط اولین شرکت چند ملیتی به نام کمپانی هند شرقی پدیدار شد. کمپانی هند شرقی اولین شرکتی بود که سهام منتشر کرد. این شرکت به مرحله ای رسیده بود که می بایست در امور اقتصادی خود تغییر ساختار دهد و با اقدام به عرضه عمومی، در حقیقت در زمان خود به اقدامی انقلابی دست زد.
- بورس آمستردام در سپتامبر ۱۶۰۲ ، شش ماه پس از تشکیل شرکت کمپانی هند شرقی تأسیس شد. شرکت کمپانی هند شرقی از سلسله عواملی برای نیل به موفقیت برخوردار بود: ۵۰ هزار نفر کارمند غیر نظامی با ارتش خصوصی مشتمل بر ۴۰ ناو جنگی، ۳۰ نفر ملوان و ۱۰ هزار خدمه و البته گردش فزاینده سود. کل کشور هلند تجدید حیات یافت.

برخی از موفقیت های بورس آمستردام

- رشد ۱۵ درصدی در سال اول
- تخصیص سود به میزان ۷۵ درصد در سال چهارم
- رشد ۳۰۰ درصدی طی ۲۰ سال
- کاهش در پرداخت سود نقدی به سهامداران و پرداخت غیر نقدی سود

سقوط

- پیدایش اولین حباب قیمتی در جهان
- افزایش قیمت سهام شرکت به ۱۲۰۰ درصد نرخ اولیه آن
- ایجاد بدهی ۱۱۰ میلیون گیلد برای شرکت
- تعهد پرداخت بدهی ها توسط دولت و انحلال کمپانی

شروع فعالیت بورس در سایر کشورها

- دومین بورس معتبر دنیا , بورس لندن است که از سال ۱۸۰۱ میلادی با انتشار ۴۰۰۰ سهم ۵۰ پوندی به مبلغ ۲۰۰/۰۰۰ پوند افتتاح گردید و آغاز به کار نمود. از ابتدای امر در بورس لندن اوراق بهادار خارجی و داخلی مورد داد و ستد قرار می گرفته است .

بورس های معتبر دنیا بورس نیویورک

- هم زمان با انتشار فهرست ابزارهای مالی در قهوه خانه ای در لندن، کارگزاران سهام در زیر درختی در خیابان وال استریت نیویورک جهت داد و ستد سهام، نشست ترتیب دادند. وال استریت، یک دیوار مستحکم در نیویورک بود که به هرعلتی توسط هلندیان بنا شده بود. در سال ۱۷۹۲، ۲۴ کارگزار سهام قراردادی را امضا نمودند که بعدها هیات سهام و بورس نیویورک شرکتی که بعدها به بورس اوراق بهادار نیویورک NYSE تبدیل شد- جایگزین آن گردید.

- قرار داد «باتن وود (Buttonwood)» نه تنها پیدایش بورس اوراق بهادار نیویورک را باعث گردید بلکه شاهد انکار ناپذیری مبنی بر توسعه ایالات متحده و تبدیل آن به یک ابرقدرت اقتصادی محسوب شد. جالب است که وال استریت در کنار دیگر سمبل ایالات متحده یعنی آسمان خراش ها ، به عنوان نماد قدرت و پول این کشور به شمار می رود.

- بازار بورس نیویورک بطور رسمی، برای اولین بار در ساختمانی اجاره‌ای، واقع در پلاک ۴۰ وال استریت توسط بازرگانان نیویورکی شروع به کار کرد. در آن زمان ریاست این بازار را فردی به نام آنتونی استکهلم در دست داشت و هر روز صبح لیستی از سهام‌هایی که قابل خرید و فروش بودند را اعلام می‌کرد.
- در آن زمان برای ورود به هیئت مدیره بورس نیویورک نیاز به داشتن رای دیگر اعضا داشتند. علاوه بر این ورود به بازار مستلزم پرداخت پول برای خریدن جایگاه بود. در ۱۸۱۷ هر جایگاه ۲۵ دلار و در ۱۸۲۷ هر جایگاه ۱۰۰ دلار ارزش داشت.
- پس از آنکه ساختمان اولیه واقع در پلاک ۴۰ وال استریت در آتش‌سوزی بزرگ سال ۱۸۳۵ تخریب شد، این نهاد به مکانی موقتی انتقال یافت و در سال ۱۸۶۳ نام خود را از هیئت امنای بورس اوراق بهادار نیویورک، به بورس اوراق بهادار نیویورک تغییر داد و در سال ۱۸۶۵ به ساختمان ۱۰ و ۱۲ خیابان براد نقل مکان کرد.
- مابین سال‌های ۱۸۹۶ میلادی تا ۱۹۰۱، ارزش بازار بورس نیویورک با رشد ۶ برابری رو به رو شد و همین امر موجب شد تا مقامات بورس نیویورک به فکر مکان تازه‌ای برای وسعت برنامه‌های خود باشند، به همین جهت طی فراخوانی از هشت طراح برجسته آمریکایی، شرکت طراحی نئوکلاسیک را انتخاب کردند، تا ساختمان جدید را برای آنها طراحی و تجهیز نماید.
- از سوی دیگر، در همان سال (۱۹۰۱)، جی پی مورگان با ساخت یک شرکت چند میلیارد دلاری که یو. اس. استیل (یا "شرکت استیل آمریکا") نام داشت، به بورس نیویورک رونق بخشید.

- ساختمان جدید در شماره ۱۸ خیایان براد، با هزینه ۴ میلیون دلاری در تاریخ ۲۲ آوریل سال ۱۹۰۳ ساخته شد. متراژ طبقه معاملاتی آن ۴۲،۵ × ۳۳ متر بود، که یکی از بزرگترین تالارهای معاملاتی در آن تاریخ در نیویورک محسوب می‌شد. نمای این ساختمان دارای ۶ ستون بود و این ساختمان نیز به عنوان یکی از بناهای تاریخی در سال ۱۹۷۸ ثبت شد.
- در سال ۱۹۲۲ ساختمانی برای اداره‌های مربوط به بورس اوراق بهادار نیویورک توسط گروه Trowbridge & Livingston در شماره ۱۱ خیایان وال استریت بنا شد و طبقه معاملاتی آن به نام گاراژ معروف شد.
- در سال ۱۹۶۹ یک طبقه دیگر معاملاتی به این ساختمان افزوده شد که اتاق آبی (به انگلیسی: blue room) نام داشت و در سال ۱۹۸۸ اتاقی مجهر با جدیدترین تکنولوژی برای نمایش اطلاعات بازار به نام اتاق ای‌بی‌آر به این مجموعه افزوده شد. در این میان، طبقه دیگر معاملاتی در سال ۲۰۰۰ میلادی به نام باند روم، در ساختمان شماره ۳۰ خیایان براد افتتاح شد.
- بعدها با افتتاح بازار هیبرید، بسیاری از عملیات بازار به صورت الکترونیکی اجرا شد و بنابر رفت‌وآمد کمتر سهامداران به طبقات معاملاتی، بورس نیویورک تصمیم گرفت تا در سال ۲۰۰۶ اتاق‌های معاملاتی ساختمان شماره ۳۰ خیایان براد را تخلیه کند.
- با وجود الکترونیکی شدن معاملات و همه گیر شدن استفاده از معاملات الکترونیکی در اواخر سال ۲۰۰۷، بورس نیویورک تمامی طبقات معاملاتی که طی سال‌های ۱۹۶۹ و ۱۹۸۸ ساخته بود را از سکنه خالی کرد.
- اما در خلال این اقدامات و در تاریخ ۲۱ آوریل سال ۲۰۰۵ بورس اوراق بهادار نیویورک تصمیم گرفت تا با گروه بورس اوراق بهادار آرکیپلاگو ادغام شود.
- ادغامی که ساختار بورس نیویورک را به بزرگترین شرکت معاملاتی سهام تبدیل می‌کرد. پس از آن که اعضای هیئت مدیره بورس نیویورک در ماه دسامبر با این ادغام موافقت کردند، بورس نیویورک در سال ۲۰۰۶ به نام گروه بورس نیویورک معروف شد و در سال ۲۰۰۷ با تکمیل ادغام با بورس یورونکست، به نام بورس یورونکست نیویورک به فعالیت خود ادامه داد.

حوادث خبرساز در بورس نیویورک

- در تاریخ ۳۱ ژوئیه سال ۱۹۴۱ میلادی، بورس نیویورک به دلیل وارد شدن آمریکا در جنگ جهانی دوم تعطیل شد و در تاریخ ۲۸ نوامبر برای کمک رسانی مالی به جنگ از طریق فروش اوراق قرضه ، فعالیت خود را آغاز کرد.
- در تاریخ ۱۶ سپتامبر سال ۱۹۲۰، بمبی در خیایان وال استریت در نزدیکی بورس نیویورک منفجر شد. ۳۳ نفر را کشت و نزدیک به ۴۰۰ نفر را مجروح کرد. عاملان این بمب گذاری هیچ گاه معلوم نشدند. بورس نیویورک و ساختمان های مجاور این نهاد مثل بانک جی پی مورگان چیس هنوز برای یادبود درگذشتگان آثار خرابی بر روی بنای خود را بازسازی نکرده و باقی نگاه داشته اند.
- در تاریخ ۲۴ اکتبر ۱۹۲۹، سه شنبه سیاه برای وال استریت و بورس نیویورک اتفاق افتاد و افت عجیب شاخص های این کشور، موجب شد این تاریخ به عنوان بزرگترین تراژدی بورس نیویورک نام گیرد، که به رکود بزرگ مشهور می باشد.

- در اواخر دهه ۱۹۲۰ بورس بازی در بازار سهام نیویورک رواج داشت. رونق خوب بازار که بر پایه رشد صنایع، استوار بود، هر روز افراد زیادی را به خود جذب می‌کرد. کسبه بورس برای اینکه قیمت پیشنهادی خود را بالاتر ببرند، از وام‌های بانکی کلان استفاده می‌کردند، تا جایی که از سال ۱۹۲۴ تا ۱۹۲۹ قیمت سهام بازار نیویورک تا ۴۰۰٪ درصد افزایش یافت. اما با رکود صنایع، سوددهی سهام این افراد کاهش یافت و بیشتر وام‌های گرفته شده، به بانک‌ها پس داده نشد. همین امر باعث وقوع رکود در بازار بورس نیویورک شد.

- در اکتبر ۱۹۲۹ بازار ۳۱ واحد و قیمت شاخص سهام نیز ۴۹ واحد کاهش یافت. تا جایی که در پایان ماه اکتبر همان سال بازار به کلی راکد شد و رو به تعطیلی گذاشت. این اتفاق جرعه بزرگترین رکود اقتصادی آمریکا را رقم زد، که تا جنگ جهانی دوم نیز ادامه پیدا کرد.

بورس لندن

- بورس لندن، (به انگلیسی: London Stock Exchange)

- واقع در شهر لندن، بریتانیا است. این بازار بورس در سال ۱۸۰۱ تأسیس شد و با فهرست شرکت‌های چندملیتی و بریتانیایی، یکی از بزرگ‌ترین بورس‌های جهان به شمار می‌آید. بورس لندن بخشی از گروه بورس اوراق بهادار لندن است.
- بنیان‌ها و ساختمان کنونی بازار بورس لندن در میدان پاترنوستر، در نزدیکی کلیسای جامع سنت پانول، در شهر لندن مستقر می‌باشد.

بورس توکیو

بورس توکیو، یا به اختصار TSE در توکیو ، ژاپن واقع شده است و سومین بازار بورس دنیا با ۲,۲۹۲ شرکت فهرست شده و بازاری به ارزش ۳۰۸ تریلیون دلار به حساب می آید. (تا انتهای دسامبر ۲۰۱۰)

بورس نزدک

- این بازار بزرگ‌ترین بازار معامله الکترونیک سهام در آمریکا است، که با حضور بیش از ۳۲۰۰ شرکت در آن، بیشترین مقدار معامله سهام را نسبت به هر بازار بورس دیگری در جهان دارد. این بازار در ۱۹۷۱ توسط انجمن ملی معامله‌گران اوراق بهادار پایه‌گذاری شد. اما آنان در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱، با یک سری فروش خود را از این بازار خارج کردند.
- این بازار بورس در ساختمان کنده ناست در نیویورک مرکزیت دارد و با بازار بورس نیویورک تفاوت دارد.

سابقه ایجاد بورس در ایران

- ریشه های ایجاد بورس اوراق بهادار در ایران به سال ۱۳۱۵ باز می گردد. در این سال یک کارشناس بلژیکی به نام ران لوترفلد به همراه یک کارشناس هلندی، به درخواست دولت وقت ایران، درباره تشکیل بورس اوراق بهادار مطالعاتی نمودند و طرح تأسیس و اساسنامه آن را تنظیم کردند. در همان سالها یک گروه کارشناسی در بانک ملی نیز به مطالعه موضوع پرداختند و در سال ۱۳۱۷ گزارش کاملی درباره جزئیات مربوط به تشکیل بورس اوراق بهادار تهیه کردند .
- اما آغاز جنگ جهانی دوم فرصت ادامه فعالیت را از کارشناسان گرفت. از سرگیری مطالعات در این زمینه به فرصت مناسبتری نیاز داشت که این فرصت پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و حاکم شدن آرامش نسبی بر ایران برای اتاق بازرگانی، اتاق صنایع و معادن، بانک مرکزی و وزارت بازرگانی ایجاد شد تا چند سالی را به بررسی پیرامون این بازار و شرایط ایران برای تشکیل آن بپردازند. این گروه فعالیت خود را به صورت جدی از سال ۱۳۳۳ آغاز نمودند و پس از ۱۲ سال تحقیق و بررسی، در سال ۱۳۴۵ قانون
- و مقررات تشکیل بورس اوراق بهادار را تهیه و لایحه مربوط را به مجلس شورای ملی ارسال کردند. لایحه مزبور در اردیبهشت ۱۳۴۵ تصویب شد، اما به دلیل عدم آمادگی بخش صنعتی و بازرگانی بورس تهران در پانزدهم بهمن ماه ۱۳۴۶ با ورود سهام بانک صنعت و معدن - به عنوان بزرگترین مجتمع واحدهای تولیدی و اقتصادی آن زمان - فعالیت خود را آغاز کرد.

- مطالعه سابقه ایجاد بورس در ایران را باید طی چهار مرحله متمایز زیر انجام داد:

- الف - دوره اول از سال ۱۳۴۶ تا سال ۱۳۵۷

- ب- دوره دوم از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۶۷

- ج - دوره سوم از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۳

- د - دورن چهارم از سال ۱۳۸۳ تا کنون

دوره اول : عملکرد بورس تهران از تاریخ تأسیس تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران

- از تاریخ تأسیس (بهمن ماه ۱۳۴۶) تا پایان سال ۱۳۵۷ جمعاً معادل ۱۵۰ میلیارد ریال سهام و اوراق قرضه دولتی مورد معامله قرار گرفته بود که ۵۵٪ آن را معاملات اوراق قرضه دولتی تشکیل می داد و بقیه ۴۵٪ متعلق به معاملات سهام شرکتهای تولیدی و بانکها بود.

تعداد شرکتهای پذیرفته شده

- از تاریخ تأسیس بورس تا پایان سال ۱۳۵۷ تعداد شرکتهای پذیرفته شده و بانکها و بیمه ها مجموعاً ۱۰۵ واحد بود و علاوه بر آن چهار نوع اوراق قرضه دولتی شامل اوراق قرضه منتشره خزانه داری کل، اوراق قرضه عباس آباد، اوراق قرضه گسترش مالکیت واحدهای تولیدی و اوراق قرضه اصلاحات ارضی در بورس تهران مورد معامله قرار میگرفت که قسمت عمده معاملات بورس را به خود اختصاص داده و یکی از علل استقبال مردم از اوراق قرضه بالا بودن نرخ بهره، تضمین دولت و بی نام بودن آنها بود و کسانی که نمی خواستند میزان دارایی آنها شناخته شود از این اوراق خریداری می کردند. ضمناً در همین سال (سالهای قبل از انقلاب) اوراق دیگری از قبیل اوراق قرضه توسعه نیز منتشر و قسمتی از آنها در کشورهای ژاپن و آلمان به فروش رسید. بانک توسعه صنعتی و معدنی وقت، مسئول بازپرداخت اوراق قرضه فروخته شده در خارج از کشور بود.

- در این دوره گسترش فعالیت بورس اوراق بهادار بیشتر مرهون قوانین و مقررات دولتی بود که از جمله می توان موارد زیر را برشمرد:
- ۱- تصویب قانون گسترش مالکیت سهام واحدهای تولیدی در اردیبهشت سال ۱۳۵۴ که به موجب آن موسسات خصوصی و دولتی موظف شدند به ترتیب ۴۹٪ و ۹۴٪ سهام خود را به شهروندان عرضه کنند.
- ۲- تصویب قانون معافیت های مالیاتی برای شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در سال ۱۳۵۴

نحوه استقبال مردم از خرید سهام

چون بیشتر شرکتهای تولیدی قبل از انقلاب متعلق به خانواده های سرمایه دار و ثروتمندان بوده و آنان حاضر به فروش یا واگذاری سهام خود به عامه مردم نبودند معمولاً استقبال چندانی از خرید سهام نمی شد و به همین دلیل فعالیت بورس تهران تا سال ۱۳۵۵ بسیار محدود بود و معاملات بیشتر روی سهام بانکهای خصوصی و اوراق قرضه دولتی انجام می گرفت. پس از تصویب قانون گسترش مالکیت واحدهای تولیدی و واگذاری ۴۹٪ سهام شرکتهای به کارگران، کشاورزان و عامه مردم و تشکیل سازمان مالی گسترش مالکیت واحدهای تولیدی و شرکت سرمایه گذاری ملی ایران که ظاهراً به منظور تشویق سرمایه گذاری و گسترش فرهنگ سهامداران ایجاد شدند، در سالهای ۵۶ و ۵۷ معاملات رونق نسبی یافت و بیش از ۵۰٪ معاملات بورس تهران در ۱۲ سال قبل از انقلاب مربوط به دو سال مزبور بوده است.

دوره دوم : عملکرد بورس تهران از تاریخ پیروزی انقلاب اسلامی ایران تا ۱۳۶۸

فعالیت بورس تهران از سال ۱۳۵۸ تقریباً متوقف و یا اجرای قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران و ملی شدن بانکها و تصویب قانون بانکداری بدون ربا، تعدادی شرکتهای پذیرفته شده به ۵۵ شرکت تقلیل یافت و ۵۰ شرکت و بانک از بورس خارج و معاملات اوراق قرضه نیز از شهریور ۱۳۶۲ تاریخ تصویب قانون بانکداری اسلامی کلاً متوقف شد به نحوی که ظرف ۱۰ سال مذکور جمع معاملات بورس تا ۱۵ میلیارد ریال تجاوز نکرد.

دوره سوم : عملکرد بورس تهران از سال ۱۳۶۸ تا سال ۱۳۸۳

بعد از قبول قطعنامه سازمان ملل در مورد توقف جنگ ایران و عراق در ۱۳۶۷ و تدوین تصویب اولین برنامه عمرانی پنج ساله جمهوری اسلامی ایران، بازسازی خرابیهای ناشی از جنگ و اصولاً بازسازی ساختار اقتصاد کشور مورد توجه قرار گرفت. نگرش منفی مربوط به فعالیت بورس اوراق بهادار نیز تا حدودی تعدیل گردید و از اواسط ۱۳۶۷ بورس اوراق بهادار تهران دوران فعالیت تازه ای را آغاز کرد. فعالیت بورس اوراق بهادار تهران در این دوره از چند جهت مورد توجه بوده است:

- ۱- نقدینگی عظیمی که در دوران جنگ در دست عده ای از افراد گرد آمده بود بایستی به نحوی جمع آوری می شد. یکی از نخستین هدفهای تجدید فعالیت بورس در این دوره جذب این نقدینگی به سوی خرید سهام کارخانه های تولیدی است.
- ۲- دومین هدف بورس در این دوره تأمین سرمایه برای واحدهای تولیدی از طریق جلب مشارکت سرمایه های بزرگ و کوچک میباشد.

۳- تغییر ساختار اقتصادی کشور به طوری که، بار مداخله دولت تا حد مطلوبی در اقتصاد کشور پایین آورده شود. توجه مقامات پولی و مالی کشور به تجدید حیات بورس اوراق بهادار موجب گردید که در سال ۱۳۶۸ حجم فعالیت بورس اوراق بهادار تهران به رقم یازده میلیارد ریال برسد.

در ادامه سیاستهای مربوط به تجدید حیات بورس اوراق بهادار، شورای اقتصاد در جلسه ۷/۹/۱۳۶۹ خود که برای اتخاذ سیاستهای سالم سازی ساختار اقتصاد کشور و گزارش جامع بانک مرکزی در زمینه اهداف، روشها و عملکرد بورس اوراق بهادار تشکیل شده بود مقرر داشت سازمانهای دولتی و عمومی نسبت به عرضه هر چه سریعتر سهام واحدهای تحت پوشش خود در بورس اقدام و در اسرع وقت با تطبیق شرایط شرکتهای مزبور با شرایط پذیرش در بورس، امکان پذیرش هر چه بیشتر شرکتهای را در بورس فراهم کنند.

دوره چهارم: عملکرد بورس از سال ۱۳۸۳ تا کنون

- در سال ۱۳۸۴ نماگرهای مختلف فعالیت بورس اوراق بهادار در ادامه روند حرکتی نیمه دوم سال ۱۳۸۳ ، همچنان تحت تاثیر رویدادهای مختلف داخلی و خارجی و افزایش بی رویه شاخص ها در سال های قبل ، از روندی کاهشی برخوردار بودند و این روند به جز دوره کوتاهی در آذرماه تا پایان سال قابل ملاحظه بود. از آذرماه سال ۱۳۸۴ ، سیاست ها و تلاش دولت و سازمان بورس باعث کند شدن سرعت روند کاهشی معیارهای فعالیت بورس شد. در حالی که شاخص کل در سال ۱۳۸۴ به ۹۴۵۹ واحد رسیده بود ، طی سال ۱۳۸۵ از مرز ۱۰۰۰۰ واحد عبور کرد و در نهایت در پایان سال مذکور ۹۸۲۱ واحد را تجربه کرد. تعداد شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار از ۴۲۲ شرکت در پایان سال ۱۳۸۳ به ۴۳۵ شرکت در پایان سال ۱۳۸۵ افزایش یافت.

از جمله رویدادهای اساسی این دوره عبارتند از :

- تصویب قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی
- تشکیل شورای عالی بورس و اوراق بهادار
- تشکیل سازمان بورس و اوراق بهادار
- تشکیل شرکت بورس اوراق بهادار تهران (سهامی عام)
- تشکیل شرکت سپرده گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه

لوگوی بورس تهران برگرفته از یک نشان برنجی مربوط به دوره هخامنشیان است که در استان لرستان کشف شده است. در این لوگو چهار انسان دست در دست یکدیگر (اتحاد و همکاری) در درون دایره‌ای قرار دارند که نشان گر دنیا است. دنیایی که بر اساس افسانه‌های قدیمی ایران بر روی شاخ دو گاو قرار دارد؛ که خود نشانه ثروت و بهره‌وری هستند. این نشان هم اکنون در موزه لوور پاریس نگهداری می‌شود.

فرا بورس

- این بازار تحت نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار محسوب می شود که به منظور توسعه صدور و مبادله ابزارهای مالی و پوشش خلاء های ناشی از نداشتن دسترسی بخش عمده ای از صاحبان صنایع به بازار سرمایه تشکیل شده است. محرومیت طیف وسیعی از بنگاه های اقتصادی از تامین مالی در بازار سرمایه و وابستگی شرکتهای دولتی یا خصوصی به تامین مالی از طریق سهامداران عمده یا اخذ تسهیلات از شبکه بانکی منشا ایجاد این بازار اوراق بهادار جدید به حساب می آید.

اهداف تشکیل فرابورس

- فرابورس ایران با هدف ایجاد بازاری کارآمد ، منصفانه و شفاف ، تمهیدات و بسترسازی لازم را در زمینه انتشار سریع و عادلانه اطلاعات با همکاری سازمان بورس و اوراق بهادار انجام داده تا صاحبان سرمایه با آگاهی و شناخت بیشتر در خصوص انواع اوراق بهادار ، درجات ریسک و سایر شاخصه های مهم ، به سرمایه گذاری در اوراق بهادار پذیرفته شده در این بازار اقدام کنند.
- تلاش در راستای رشد و اعتلای بازار سرمایه ، تنوع بخشی به محصولات بازار سرمایه ، اعطای فرصت جدید به صاحبان صنایع نوپا و نیازمند به منابع مالی ، افزایش مشارکتهای مردمی و افزایش سهم دارایی های مالی در سبد سرمایه گذاری ها ، رسالت فرابورس ایران محسوب می شود.

شرکت کارگزاری بورس

- کارگزاری ها ، بنگاه های معاملاتی هستند که خرید و فروش سهام ، حق تقدم سهام ، اوراق مشارکت پذیرفته شده در بورس و اوراق تبعی توسط آنان صورت می گیرد. کارگزاری ها در این خرید و فروش ها ، به نمایندگی از خریداران یا فروشندگان سهام ، معامله انجام می دهند و در ازای آن حق العمل یا حق کارگزاری دریافت می کنند. هم چنین خدمات دیگری هم چون مشاوره عرضه و پذیرش ، مشاوره سرمایه گذاری ، سبدگردانی و صندوق های سرمایه گذاری توسط کارگزاری ها ارائه می گردد.
- خرید و فروش در بورس اوراق بهادار تحت ضوابط خاصی صورت می گیرد. تاسیس شرکت کارگزاری یا اشتغال در آنها ، مستلزم پذیرفته شدن در آزمون های کارگزاری است. کارگزاری ها علاوه بر خرید و فروش سهام به نمایندگی از سهامداران می توانند وظایف دیگری مانند آموزش سهامداران ، مشاوره سرمایه گذاری و بازار گردانی را نیز بر عهده بگیرند.

مزایای پذیرش شرکت ها در فرابورس

- بر اساس مقررات ، همه مزایای موجود برای شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ، برای اوراق بهادار و سهام شرکتهای پذیرفته شده در فرابورس ایران نیز وجود دارند. اهم این موارد عبارتند ازت :
- تامین مالی آسان و ارزان
- افزایش نقد شوندگی سهام
- بهره مندی از معافیت مالیاتی شرکتهای پذیرفته شده در فرابورس
- نقل و انتقال سهام به صورت آسان – سریع و کم هزینه
- شفافیت و اعتبار قیمت سهام به واسطه مبادله در فرابورس
- اطلاع رسانی هماهنگ و عادلانه به سرمایه گذاران بالفعل و بالقوه
- بهره گیری از امکان وثیقه گذاری سهام و اخذ ساده تر تسهیلات بانکی
- معرفی شرکت و محصولات به طیف وسیعی از اقشار جامعه و افزایش اعتبار شرکت.

تفاوت های فرابورس ایران با بورس اوراق بهادار تهران

- شرکت فرابورس ایران مثل دیگر بورس اوراق بهادار ایران _ بورس اوراق بهادار تهران _ با مجوز شورای عالی بورس تاسیس شده است و زیر نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار فعالیت می کند. با این تفاوت که ورود به بازارهای فرابورس ایران (در مقایسه با بورس اوراق بهادار تهران) شرایط و الزامات کمتر و سهل تری دارد . همچنین تنوع بازارها در فرابورس بیشتر است.

الف (تفاوت در بازارها

- طبق دستور العمل پذیرش ، عرضه و نقل و انتقال اوراق بهادار در فرابورس ایران مصوب ۲۵ فروردین ۱۳۸۸ فرابورس ایران دارای پنج بازار به شرح زیر است:
- بازار اول ، بازار دوم ، بازار سوم (عرضه یکجا) بازار ابزارهای نوین مالی و پایه
- پذیرش اوراق بهادار شرکت های سهامی عام در بازار اول و دوم و پذیرش دیگر اوراق بهادار صرفا در بازار ابزارهای نوین مالی انجام می شود . بازار سوم نیز برای عرضه یکجا و پذیره نویسی اوراق بهادار و بازار پایه هم برای درج و نقل و انتقال سهام شرکتهایی است که بر اساس الزام بند ب ماده ۹۹ قانون برنامه پنجم توسعه مشمول ثبت نزد سازمان بورس و اوراق بهادار هستند ولی شرایط پذیرش در یکی از بازارهای بورس اوراق بهادار تهران یا فرابورس ایران را ندارند.
- شرکت بورس اوراق بهادار تهران دارای دو بازار اول و دوم است.

تفاوت در فرایند پذیرش

- با توجه به تقسیم بندی های متفاوت بازارها در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران الزامات و فرایند پذیرش در این دو بورس اوراق بهادار نیز متفاوت است . به طوری که پذیرش اوراق بهادار در بورس اوراق بهادار تهران طبق دستورالعمل پذیرش اوراق بهادار در بورس اوراق بهادار تهران (مصوب ۱ دی ۱۳۸۶) انجام می شود ولی پذیرش اوراق بهادار در فرابورس ایران بر مبنای دستورالعمل جداگانه دیگری زیر عنوان دستورالعمل پذیرش ، عرضه و نقل و انتقال اوراق بهادار در فرابورس ایران صورت می پذیرد.

تاریخچه بورس کالا:

اگر به مکانهایی که در سده های پیشین فقط برای داد و ستد و نرخ گذاری کالاها اختصاص می یافت بتوان کلمه بورس را نسبت داد، مردم مصر و بابل را باید از پایه گذاران بورس دانست، البته در آن زمان تنها کالاهای تجاری در این گونه مکانها دادوستد می شد و بیشتر به صورت پایاپای بود. نخستین بورس مدرن که در آن کالاها به جای مبادله مستقیم با رسیده ها و حواله ها دادوستد میشد. بورس "آنت ورپ" است که در سال ۱۳۵۱ میلادی تاسیس شده بود.

بورس تولوز در سال ۱۵۴۹ گشوده شد و در سال ۱۵۶۶ سرتامس گریشاخ، بورس سلطنتی لندن را پی نهاد. در سال ۱۸۴۸ در شیکاگو مکانی مرکزی گشایش یافت. که در آن کشاورزان و معامله گران به داد و ستدهای نقد گندم می پرداختند. با آغاز مذاکره فروشندگان و خریداران بر سر تحویل گندم در برابر پدیده ای ظهور کرد که امروزه آن را با نام قرارداد آتی میشناسیم.

مهم ترین خصوصیات بورس کالا:

✓ اطلاع رسانی شفاف به همه ی تولید کنندگان و فعالان بازار

✓ ایجاد رقابت کامل

✓ کشف قیمت

✓ انتقال ریسک قیمت

✓ تضمین معاملات و استاندارد کالا

✓ تامین منابع مالی مورد نیاز تولید کنندگان

انواع قراردادهای در بورس کالا:

- ❖ قراردادهای نقدی
- ❖ قرارداد سلف
- ❖ قرارداد نسبه
- ❖ قرارداد آتی
- ❖ قرارداد اختیار معامله

قراردادهای نقدی:

به درخواست فعالان بازار و بر اساس قیمت های پیشنهادی آنها تنظیم میشود. در این قرارداد، خریدار میباید کل مبلغ قرارداد را به علاوه ی کارمزد کارگزار بصورت نقد پرداخت کند و فروشنده نیز میباید حداکثر ظرف سه روز محموله مورد معامله را در انباری که قبلا اعلام کرده است تحویل خریدار دهد.

قرارداد سلف:

در این قرارداد کل مبلغ در زمان انجام معامله توسط خریدار پرداخت میگردد و فروشنده متعهد میشود که کل کالا را در تاریخ و قیمت معینی به خریدار تحویل دهد.

قرارداد نسیه:

قراردادی است که کالا به صورت فوری تحویل خریدار میشود و بهای آن در تاریخ سررسید به فروشنده پرداخت میگردد.

قرارداد آتی:

قراردادی است که به عنوان شرط ضمن عقد قرارداد لازم معامله سلف میتوان آورد و به موجب آن فروشنده هنگام معامله سلف به مقدار وجه دریافتی تعهد میکند که از همان کالا با مشخصات منطبق بر استاندارد بورس را در زمان معین و با قیمت مشخص به خریدار تحویل نماید و خریدار نیز تعهد خرید میدهد. طرفین همچنین تعهد میدهند که هر کدام از آنها از انجام تعهد تخلف نماید، مبلغ معینی را به طرف مقابل بپردازد.

فروش کالا در بورس کالا:

برای فروش کالا در بورس لازم است کالای شما در بورس پذیرفته شده باشد. در آن صورت شما باید یک کارگزاری را به عنوان نماینده خود انتخاب نمایید. سفارش فروش خود را میتوانید با پرکردن فرم درخواست فروش به کارگزار اعلام نمایید تا کارگزار بر اساس آن اقدام نماید. کارگزار برای فروش چنین کالایی باید درصدی از ارزش کالا را نزد اتاق پایاپای ضمانت نامه سپرده باشد، لذا با توجه به اینکه کارگزار این کار را به نمایندگی از طرف شما انجام میدهد معمولاً این ضمانت را از شما دریافت مینماید.

خرید کالا در بورس کالا:

برای خرید کالا در بورس باید یک کارگزاری را به عنوان نماینده خود انتخاب نمایید. سفارش خریدتان را میتوانید با پرکردن فرم درخواست خرید به کارگزار اعلام نمایید تا کارگزار بر اساس آن اقدام نماید. با توجه به اینکه کارگزاران این خرید را به نمایندگی از طرف شما انجام می دهند. معمولاً درصدی از مبلغ را به عنوان ضمانت خرید دریافت می نماید.

مزایای بورس کالا:

- a. شفافیت بازار
- b. تصحیح ساختار بازار
- c. افزایش کیفیت کالاها و استاندارد شدن آنها
- d. افزایش کارایی بازاریابی

بهره گیرندگان بورس:

۱. تولیدکنندگان و بازرگانان مواد اولیه
۲. صنایع و سایر مصرف کنندگان
۳. سوداگران
۴. سازمان های ناظر یا تسهیل کننده

بورسهای کالا در جهان:

- ۱- بورس کالایی پادوآ
- ۲- دفتر معاملات تجاری پارما
- ۳- بازار مواد اولیه وینی پگ
- ۴- بازار بین المللی قهوه روبوستا
- ۵- بازار کالایی وین
- ۶- بازار معاملات آینده سیدنی
- ۷- بازار کالایی هنگ کنگ
- ۸- پایانه بازار تخم مرغ رتردام

بورس کالا در ایران:

در ایران در حال حاضر هم بورس فلزات و هم بورس محصولات کشاورزی مشغول به فعالیت هستند؛ اما در ارتباط با مطالعات و پژوهشهای صورت گرفته در زمینه ضرورت راه اندازی بورس کالایی در ایران، طرحهای زیر انجام گرفته است:

□ بررسی ایجاد بورس محصولات کشاورزی استان تهران، مرکز مطالعات مدیریت و بهره وری ایران.

□ امکان سنجی راه اندازی بورس کالای منطقه ای میان کشورهای عضو اکو و دی هشت، مؤسسه پژوهشهای برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی

□ مطالعه تفصیلی راه اندازی بورس پسته استان کرمان، بانک کشاورزی

□ مطالعات مربوط به راه اندازی بورس فلزات در ایران

بورس کالا با استفاده از ابزارهای مالی میتواند از برخی نوسانهای احتمالی در قیمت کالا بکاهد و شرایطی را برای تضمین خرید و فروش کالاهای تحویلی در آینده فراهم کند. وجود و تشکیل بورس کالا در ایران برای معامله برخی کالاهای خاص سبب میشود تا نظر مصرف کنندگان و حتی معامله گران قراردادهای آتی به این بازارها جلب شود و در نتیجه امکان ورود سرمایه به این بورس ها فراهم شود. این موضوع سبب هدایت نقدینگی به سمت تولید کنندگان و همچنین شفافیت قیمت در بازار خواهد شد.

- با تشکر از توجه شما استاد ارجمند و دوستان گرامی

